EMBARGO TOT 15 mei 1987, 20.20 uur
WAT ONS TE DOEN STAAT
9

Opmerkingen van de fractievoorzitter van de WD in de Tweede Kamer op. de Algemene Ledenvergadering op 15 mei 1987 in Leeuwarden.
Dames en Heren,

Begin januari werd in Praag leden van Charta 77 opgepakt. Zij hadden een verklaring willen publiceren ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van hun beweging. "Een zinvol leven", zo stond in die verklaring, "wordt de burgers niet geschonken door een regering. Iedere burger moet daar nu, en elke dag, voor zorgen, moet het in zichzelf zoeken {...). Wij roepen op tot niets anders en niets meer, dan de moed een burger te worden in de volle en sterkste zin van het woord. Zonder burgers is er geen democratie en komt die er nooit. (...) Democratie is een taak voor iedereen. Wij allen moeten dat steeds weer opnieuw leren". Aldus Charta 77.

In een land als het onze, waar vrijheid vanzelf spreekt, is het soms goed te rade te gaan bij de vechters voor vrijheid en democratie in landen waar ze onderdrukt worden. Waar vrijheid schaars is, wordt zij het best op haar waarde geschat. Waar ongeluk en verdrukking heersen, wordt de zin van het leven soms het zuiverst gezien. Die zin ligt in de maatschappelijke taken die wij als burgers onszelf stellen.

Onze Volkspartij voor Vrijheid en Democratie is de laatste jaren zijn oude stijl en sfeer kwijtgeraakt. Wij kunnen allerlei ongelukkige ontwikkelingen breedvoerig analyseren en ingewikkelde verklaringen zoeken. Maar is de hoofdoorzaak niet eenvoudig, dat door de grote verkiezingsoverwinning in 1982 bij sommigen in de VVD een overmoedige sfeer was ontstaan? Comfortabel in de coalitie, zou de VVD fors door blijven groeien, zo werd geloofd. De VVD had de toekomst. Het kon niet stuk. Als gevolg werden ernstige zaken niet altijd adequaat behandeld. De partijcultuur ontbeerde soms idealisme en zorgvuldigheid. Toen er problemen rezen, bleken we er onvoldoende tegen opgewassen. Spanningen die doorwoekerden, begonnen de persoonlijke verhoudingen aan te tasten.

Twee verkiezingsnederlagen waren nodig, om weer tot onszelf te komen. Nu zitten wij hier, in Leeuwarden in De Harmonie, in de hoop die harmonie ook te vinden. Eenheid bereiken we niet door "rust" te decreteren. Electoraal herstel vinden we niet door public

relations te bedrijven. Inspiratie krijgen wij niet door "liberalisme!" te roepen. Eenheid, inspiratie en kiezersgunst vallen ons pas tos, als wij ons bezinnen op onze doeleinden, en nieuwe taken op onze schouders nemen, door voor de grote problemen, die onze maatschappij in de jaren negentig moet overwinnen, betere oplossingen te vinden en die vasthoudend ten uitvoer te brengen. Wie gedeprimeerd en in verwarring is, maar zichzelf nieuwe, zinvolle taken stelt, merkt al gauw dat het leven plotseling boeiender wordt, en dat die taakstelling nieuwe energie geeft. Dat geldt voor mensen. Het geldt ook voor organisaties,

1. GROEI EN WERK

Ik geloof dat ons belangrijke taken te wachten staan. Ten eerste natuurlijk een succes van dit kabinet maken, dit regeeraccoord. Ik heb vertrouwen in dit kabinet, vertrouwen in de bewindslieden. Speciaal onze Vice-Premier en Minister van Economische Zaken kwijt zich goed van zijn zware taken en verdient ons aller steun.

Het regeeraccoord van 1986 is een gezamenlijk werkprogramma van CDA en VVD. Het was ook een vooruitblik tot 1990, zoals de toekomst er vorig jaar uitzag. Dit accoord moet zowel vasthoudend als flexibel worden uitgavoerd. De hoofdlijnen van het beleid liggen vast, maar ze zijn niet star. Het beleid kan waar nodig aan veranderde omstandigheden en inzichten worden aangepast. Zo denk ik, dat de economische veronderstellingen van het regeeraccoord wat optimistisch zijn geweest. De groei valt tegen, de dollarkoers is zwak en de olieprijs - dus ook de aardgasbaten - zijn nog steeds erg laag. Het kabinet zal in het kader van de begroting 1988 maatregelen moeten nemen dit op te vangen. Daartoe horen ook maatregelen om de stijgende lastendruk te beperken, vooral op die punten waar de lastendruk de groei en de werkgelegenheid af remt. Dat is dan ook de reden waarom de VVD-fractie in de Tweede Kamer in februari heeft voorgesteld met werkgevers en werknemers af te spreken, dat de overheid de lastendruk geleidelijk verlaagt als zij de loonkosten matigen. Dan slaan we gedrieën twee vliegen in één klap. De zware last van premies en belastingen bovenop het netto-inkomen verzwakt arbeidsintensieve bedrijven, speciaal het midden- en kleinbedrijf, en remt de export. De hoge lastendruk kost ons land werkgelegenheid. De coalitie staat voor de moeilijke taak bij tegenvallende overheidsinkomsten toch een begin met lastenverlaging te maken.

In de toekomst moet niet alleen de "wig" van premies en belastingen op lonen worden verkleind, haar ook het beloningsstelsel in ons land veel soepeler worden

gemaakt. Starre salarisstructuren belemmeren dat vraag en aanbod van arbeid tot evenwicht komen en zwakken de prikkels voor creatief menselijk handelen af. Vooral bij de overheid en in

onderwijs en onderzoek is een veel meer op individuele prestatie gericht beloningsstelsel nodig. In het bedrijfsleven zijn winstafhankelijke beloningsregelingen aan te bevelen. Zij vergroten de betrokkenheid van de werknemer bij het bedrijf en verspreiden het kapitaal over meer mensen. Er hoort geen tegenstelling tussen arbeid en kapitaal te zijn, zoals socialistische ideologen nog steeds menen. Wij moeten uitgaan van de mondige, moderne werknemer, die zelfstandig en prestatiegericht is en niet van betutteling houdt. Daarom bedoel ik met winstafhankelijke beloning niet; vermogensaanwasdeling met grote vakbondsinvloed en centrale fondsen. Winstdeling moet decentraal, per bedrijf of bedrijfstak worden geregeld, al naar gelang de mogelijkheden en de belangstelling van werknemers. Zo'n beloningsvorm helpt ook de looneisen te matigen.

Groei en werkgelegenheid worden ook geremd door een verouderende infrastructuur. Een nieuwe aanpak is nodig. De conventionele gang van zaken is dat de wegen, bruggen en communicatienetwerken door de overheid worden gefinancierd en georganiseerd. Maar waarom zouden bedrijfsleven en institutionele beleggers daar geen grotere rol in kunnen spelen? Zolang de overheid maar vanuit het algemeen belang de prioriteiten stelt en ordenend optreedt, is er geen enkele reden om het bedrijfsleven niet nauwer te betrekken bij collectieve voorzieningen, die door gebruikersbijdragen veel bedrijfsmatiger en dus doeltreffender kunnen worden opgezet. Daar profiteert de gemeenschap als geheel van. Willen wij dat ons land in de eenentwintigste eeuw zijn belangrijke plaats in de economie van noord-west- Europa blijft behouden, dan zullen wij onze infrastructurele voorzieningen moeten moderniseren. Vooral de knelpunten die werkgelegenheid en export afremmen, moeten de komende jaren worden aangepakt. Ik denk aan tunnels, wegen, oeververbindingen en telecommunicatie. Ik hoop dat de regering binnenkort het pleidooi van de VVD voor publieke-private partnerships ovemeemt en concrete maatregelen treft om samen met het bedrijfsleven een aantal projecten op te zetten. Ik roep het kabinet op om nog deze zomer het licht voor deze nieuwe aanpak op groen te zetten. Dat stimuleert ook de werkgelegenheid en remt de kapitaaluitvoer door grote beleggingsmaatschappijen.

Om de nog steeds veel te hoge werkloosheid in ons land terug te dringen, moeten nieuwe wegen worden bewandeld om werkgelegenheid te scheppen en in het bijzonder de langdurig-werklozen weer volop bij de bedrijvigheid in ons land te betrekken. Dat vraagt- versterking van om- en bijscholing en maatregelen om gedesillusioneerde werklozen door training en actieve bemiddeling weer tot activiteit te motiveren. De dreigende terugval in het economisch groeitempo van ons land maakt dit des te dringender.

2. CRIMINALITEIT

Een tweede grote opgave is, de normvervaging in ons land terug te dringen. De criminaliteit die de laatste twingig jaar door allerlei sociale oorzaken en te lankmoedig gezag- sterk is gestegen, tast overal de kwaliteit van onze samenleving aan en bedreigt de veiligheid van het individu. Door het initiatief van de VVD in 1984, is in 1985 een deltaplan tegen de wassende stroom van kleine en grote misdadigheid opgesteld. Het is onze aanhoudende druk geweest die tot extra maatregelen ter bescherming van de rechtsstaat heeft geleld. Dat is keer op keer bevochten tegen de kritische of lauws opstelling van andere partijen in. In 1985 vochten de Ministers Korthals Altes en Rietkerk in het kabinet om meer geld voor de misdaadbestrijding, en kregen het gedeeltelijk. In 1986 kreeg de VVD hiervoor meer ruimte in het regeeraccoord. In. 1937 bereikten wij in het maart debat, met steun van bijna alle partijen, wederom dat extra maatregelen werden toegezegd. Maar we zijn er nog lang niet.

Het strafrechtstelsel is overbelast.door veelvuldige kleine overtredingen die beter op een moderne administratieve wijze kunnen worden afgedaan. Daardoor wordt ruimte geschapen voor grote, ernstige zaken. Vooral verkeersovertredingen verstoppen de strafrechtskanalen. Veel daarvan zijn cp basis van hst kenteken te beboeten. Daarom zijn maatregelen nodig om ontduiking van de kentekenplicht te voorkomen en het kentekenregister te-zuiveren. Zo kan de grote verkeersonveiligheid beter worden bestreden. Ook andere veelvuldige overtredingen kunnen sneller worden afgehandeld, zoals beboeting door de politie bij winkeldiefstal, of directe sancties tegen alcoholgebruik in het verkeer.

Door de overbelasting van ons strafrechtsysteem wordt een aanmerkelijk deel van de misdrijven thans niet vervolgd. Dat is nog veel ernstiger dan het feit dat op sommige overtredingen en misdrijven wel eens lage straffen worden toegepast. Na een inbreuk op de rechtsorde moet er snel een sanctie volgen. De pakkans hoort veel hoger te zijn. Het

aantal sepots, misdrijven die niet verder vervolgd worden, moet in de komende drie en een half jaar met 50% worden verminderd. Dat is een grote opgave voor het Openbaar Ministerie.

De zware criminaliteit vereist natuurlijk de hardste aanpak. Er is de laatste jaren vooruitgang geboekt in de bestrijding van de harddrugshandel. De illegale vermogens, die daarmee worden verdiend, kunnen verbeurd worden verklaard. Ook tegen andere ernstige vormen van vermogenscriminaliteit, fraude, ontvoeringen en bankroven, kan als onderdeel van de straf het wederrechtelijk verkregen voordeel worden

ontnomen. Een hardere aanpak van heling zou bovendien de kleine misdaad sterk verminderen.

Gewelddadige elementen zullen veel harder dan voorheen moeten worden aangepakt. Bij ordeverstoringen moet een veel groter deel van de veroorzakers worden, aangehouden. Een rechtsstaat kan geen brute geweldpleging onder het mom van protestactie tolereren. Het gezag mag niet opgelucht ademhalen als de autonome kraakbeweging, na een dagje stenen of molotovcoctails gooien, het voorlopig weer voor gezien houdt. De autoriteiten horen niet te rusten voordat alle belhamels zijn berecht.

De VVD-fractie heeft zich tot nu toe herhaaldelijk ingezet voor politie, justitie en gevangeniswezen.
Wij hebben ze vrijwel uitgezonderd van de afslanking die voor andere diensten geldt. Er is extra geld voor een versnelling van de bouw van vijf nieuwe gevangenissen op tafel gekomen. Om de steeds zwaardere taak, waar de politie voor staat, aan te kunnen, moet de politie-inspanning gereorganiseerd worden. De bedrijfsvoering kan worden verbeterd. De voorstellen van de ambtelijke Werkgroep Politiebudget bevatten echter niet alleen rijpe, maar ook groene gedachten. Het kabinet beraadt zich er nog op. De VVD-fractie staat positief tegenover maatregelen, die de doelmatigheid kunnen vergroten, maar louter financieel-gemotiveerde verminderingen van de inspanning ter bestrijding van de criminaliteit, zullen wij kritiseren.

In de strijd tegen de criminaliteit speelt de Minister van Justitie een voorname rol. Geen Minister van Justitie sinds de jaren zestig heeft voor zo'n grote taak gestaan als Minister Korthals Altes. Hij worstelt met een paradox. Na twintig jaar stijgende criminaliteitscijfers, toen de VVD roepende in de woestijn was, is de samenleving het nu beu. Men verwacht van hem een instant-oplossing. Diverse, forse maatregelen zijn door

hem genomen, maar sorteren pas effect op termijn. De rechterlijke macht is onafhankelijk. De gemeentebesturen zijn in ons land zelf verantwoordelijk voor de openbare orde.
Een Minister van Justitie moet al die instanties respecteren. Dat beperkt de mogelijkheden tot snelle, drastische veranderingen. De roep uit de samenleving om een krachtige aanpak is juist, en geeft de VVD de nodige steun in de rug bij het uitvoeren van ons beleid. Maar wat sinds de jaren zestig door opeenvolgende kabinetten en door een overtolerante samenleving is scheefgegroeid, kan niet in een paar jaar worden rechtgebreid. Ernstige normvervaging, waardoor winkeldiefstal, verkeersovertredingen, geweldsmisdrijven, en fraude welig tieren, vormt een mentaliteitsvraagstuk van de eerste orde. Bestrijding van criminaliteit is bij uitstek de taak van rijk en gemeente. Maar die kan slechts effectief zijn als alle burgers hun bijdrage leveren aan normbesef, normhandhaving en preventie.

Dat geldt in het bijzonder voor hen, die verantwoordelijkheid voor het gedrag van anderen dragenouders, leerkrachten, bestuurders en opinievormers.

3. VREDE en VEILIGHEID

Onze derde taak is, bij te dragen aan vrede en veiligheid. De Oost-Westverhouding is de laatste tijd aanmerkelijk beter. Dat is te danken aan twee dingen ; de hervormingsdrang van secretaris-generaal Gorbatjov, en de vasthoudende NAVO-politiek sinds de jaren zeventig, waarbij het westen,zich niet heeft laten verdelen. Als er geen NAVO-dubbelbesluit was geweest, had de Sovjet Unie nooit met een nul-optie hoeven in te stemmen. In ons land is het onze partij geweest, die na lang aanda:ingen de coalitie over de streep heeft getrokken om dat dubbelbesluit loyaal te steunen. Dat besluit voorzag in vergaande tweezijdige wapenvermindering, zodra de Sovjet Unie bereid zou zijn van eenzijdige overwichten afstand te doen.

Wij hopen dat er nog dit jaar een verdrag tot afschaffing van middellange-afstandsraketten wordt gesloten. Het ontmantelen van raketten en kruisvluchtwapens moet in fasen verlopen met evenwichtige verminderingen. De uitvoering zal een aantal jaren duren en moet goed werden gecontroleerd.

Vermindering van landraketten voor de kortere afstand zou de VVD ook toe juichen, indien aan een aantal voorwaarden wordt -voldaan. Het nog onuitgewerkte voorstel van de Sovjet Unie om raketten tussen 500 en 1000 km te schrappen, behoeft verbreding.

Het laat een groot aantal Sovjet-raketten met een korter bereik en het Sovjet-overwicht in chemische en conventionele wapens ongemoeid. Deze problemen zijn op te lossen, als ook daarover afspraken worden gemaakt die tot evenwichtige verminderingen leiden.

Hst Westen heeft een verdrag voor totale afschaffing van alle chemische wapens ingediend.

Zodra, de Sovjet Unie accoord gaat met een deugdelijks inspectie op de naleving, kan dat probleem worden opgelost, maar zonder inspectie kan dat niet. De Sovjet Unie heeft op dit terrein een gigantisch overwicht. Chemische wapens zijn niet minder erg dan kernwapens. Zij dienen zó fors mogelijk te worden teruggedrongen.

Wat dan nog resteert is de zeer omvangrijke conventionele bewapening. Het Westen zou op dat terrein nieuwe voorstellen kunnen doen. Het overleg met het Warschaupakt heeft op dit gebied nog niets opgeleverd. Ik stel voor dat Nederland in de NAVO het initiatief neemt voor onderhandelingen met het Warschau Pact om in Centraal Europa wederzijdse beperkingen op aantallen zwaar materieel af te

spreken. Aan beide zijden van de grenslijn tussen Oost en West zouden tanks en andere militaire middelen met grote vuurkracht tot op verschillende afstanden kunnen worden teruggetrokken, rekening houdend met de geografie. Dat moet natuurlijk goed geïnspecteerd kunnen worden. Daardoor zou het Oosters overwicht kunnen worden verminderd. Ik zou de VVD- partijcommissies Buitenlandse Zaken en Defensie willen oproepen dit op korte termijn nader uit te werken. ”

In alle beweging, die er nu is in het Oost-West- cverleg, moeten wij wel nuchter en waakzaam blijven. De Sovjet Unie heeft nog steeds een groot aantal landen militair in haar greep, beschikt ever een gigantische militaire machine en voert oorlog in Afghanistan. A.ls de heer Gorbatjov niet alleen een moderne maar ook een vredelievende staar van zijn land wil maken, heeft hij een Hercules-taak te verrichten. Men kan hem slechts het beste toewensen. Allen die belang hebben bij het Sovjer-bestel zoals dat sinds 1917 is gegroeid, kunnen het hem moeilijk maken of belettèn.

Ook in het verleden zijn er periodes van ontspanning en initiatieven in de Sovjet diplomatie geweest, die soms hardhandig ten einde kwamen. Ik denk aan 1954-1955. Laten wij niet vergeten dat het driespan vrede, veiligheid en vrijheid, in onderlinge samenhang, ons hoogste goed is en dat er in de v?ereld vele krachten zijn dis hen bedreigen. Bij de vormgeving van het vredes- en veiligheidsbeleid moeten wij niet alleen

hoop putten uit hervormingsdrang en nieuwe initiatieven, maar ons ook wapenen tegen diepe teleurstellingen, De Sovjet Unie heeft wel zijn beleid op een aantal punten gewijzigd, maar nog niet zijn militaire vermogens. Het westen moet haar defensie dus alleen gelijk-op met de Sovjet Unie verminderen.

Dat betekent voor ons land dat wij onze bijdrage aan het NAVO-bondgenootschap op peil moeten houden. Verminderingen kunnen alleen worden aangebracht als die evenredig zijn aan reducties die het bondgenootschap als geheel verantwoord acht. Schrijftafelstrategen die nu al menen dat onze krijgsmacht fors kan worden ingekrompen, nemen veel te grote risico's. De beste weg naar vrede en veiligheid en lagere niveau's van bewapening is een geleidelijke, waarbij per onderdeel goede, controleerbare afspraken worden gemaakt, die beide zijden vertrouwen in elkaar schenken. De centrale doelstelling daarbij is niet om zo weinig mogelijk geld uit te geven, maar om de kans op het uitbreken van een oorlog zo gering mogelijk te maken. Daarvoor blijft het nodig, een NAVO-afschrikkingsmacht te handhaven, natuurlijk op een zo laag niveau als nodig is ter voorkoming van oorlog. Een Europa zonder enig kernwapen is niet verantwoord, zolang de USSR nog duizenden lange afstandswapens heeft die ook tegen
Europa kunnen worden ingezet. Een kernwapenvrij Europa komt er niet, als er geen kernwapens meer staan, maar pas als er geen kernwapens meer op ons gericht zijn.

Bij vrede en veiligheid moeten we niet alleen aan defensie denken. Ook de veiligheid van de bevolking tegen vredes- of conflictrampen vraagt maatregelen. Rijk, provincie en gemeente doen nog lang niet voldoende om de civiele verdediging en de rampenbestrijding goed op poten te zetten. Het recente meerjarenplan van het Ministerie van Binnenlandse Zaken zullen wij, in samenspraak met de regering, trachten aan te vullen. De Jcwetsbaarheid van ons dichtbevolkte land maakt zulke maatregelen noodzakelijk. Hier ligt een taak voor de VVD! Andere politieke partijen besteden er maar weinig aandacht aan.

4. NATUUR m MILIEU

Bescherming is ook nodig voor ons natuurlijk milieu. De vierde opgave is, milieu en natuur in ons land te verbeteren. In veel landen worden door de bevolkingsdruk, industrie, verkeer en intensieve landbouw de wortels van de natuur aangetast. De techologische mens heeft het besef verloren een deel van de schepping te zijn, voortgebracht en gevoed door de natuur. Hij stelt zich erboven, in de waan niet ais

beheerder maar als exploitant van dit ondermaanse te zijn aangesteld. Langzaam vergiftigt hij de bron waaruit zijn nageslacht moet drinken.

De VVD draagt al lang de ministeriële verantwoordelijkheid voor het milieu. De wet- en regelgeving is modern. Het komt steeds meer op de uitvoering aan. De grote, internationale vervuiling bemoeilijkt vooruitgang. Heel Europa is één ecosysteem. Ons land is een bezinkpunt voor de lozingen van andere landen geworden. Wij moeten de Rijn-, Maas- en Schelde-oeverstaten het vuur aan de schenen leggen en hen pressen gezamenlijk de Westeuropese levensaders gezond te maken.

In de VVD zullen wij ook nieuwe oplossingen moeten vinden ter vermindering van de overlast die de explosieve groei van het gemotoriseerde verkeer veroorzaakt. De wens naar grote, individuele mobiliteit moet worden verzoend met de zorg voor schone lucht, verkeersveiligheid, minder files en een mooi landschep.

In industriële kringen wordt wel geopperd dat milieuzorg inkomen en werk kost. Dat is onjuist. Op korte termijn kost milieuzorg geld. Maar het levert ook groei en nieuw werk op; het beschermt de productiefactor natuur, en voorkomt kapitaalvernietiging. De ervaring met bodemvervuiling, zure regen, en giftig rivierslib
bewijst dat. In wetenschappelijke kringen is door de Club van Rome vijftien jaar geleden gesteld, dat terwille van het milieu de groei van de economie moet worden verminderd. Ook dat is fout. Het recente rapport van de Wereldcommissie voor Milieu en Ontwikkeling concludeert dat het omgekeerde waar is : alleen door economische groei en moderne technologie kunnen wij de zorg voor milieu en natuur betalen en verbeteren. Groei, werk en natuur gaan hand in hand als de overheid en de internationale samenwerking maar heldere regels stellen en voorlichting geven, zodat mens en bedrijf zich verantwoordelijk kunnen gedragen. Schending van milieuwetten moet net zo worden behandeld als andere vormen van wetsontduiking. Ernstige inbreuken moeten als ordinaire criminaliteit worden bestraft.

5. DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN

Een vijfde grote taak is, de komende tien jaar maatregelen te treffen om de verandering van de bevolkingsopbouw van ons land op te vangen. Vier factoren maken, het draagvlak van onze welvaart te klein voor de toekomst de vergrijzing, dus een steeds groter percentage 65-plussers, de ontgroening door teruglopende geboortecijfers, de hoge open en verborgen werkloosheid en oo.k het lage percentage buitenshuis werkende vrouwen. Door de vergrijzing stijgt de lastendruk en dalen welvaart en welzijn

op termijn, tenzij wij krachtige, lange-termijn maatregelen nemen. Ik roep de partijcommissies en de Teldersstichting op zulke maatregelen te ontwerpen.

Ik denk dat het tijd wordt om af te zien van verdere, algemene arbeidstijdverkorting. Het is nodig door meerploegendiensten de bedrijfstijden te gaan verlengen. In het begin van de jaren negentig zou het nodig kunnen worden, vervroegde uittreding en de verplichte pensioenleeftijd van 55 jaar te vervangen door flexibele, individuele pensionering, aangepast aan gezondheid, motivatie, en werkgelegenheid. Daarnaast moeten maatregelen worden getroffen om de pensioenvoorzieningen voor een vergrijzende bevolking aan te passen. Het gaat daarbij om twee centrale thema's.

1. Hoe stellen we de basisvoorziening in het pensioenstelsel, de AOW, veilig?
2. Wat dient er te gebeuren in de sfeer van de aanvullende pensioenvoorzieningen?

De komende vijftig jaar zal het aantal 65-plussers verdubbelen, terwijl het aantal jongere participanten op de arbeidsmarkt met 1,5 mln. zal verminderen. Dat is een aanmerkelijke versmalling van het draagvlak voor de AOW.

Een recent onderzoek van de Pensioenkamer toont aan dat van de ruim 3,6 mln. werknemers (inclusief de ambtenaren) bijna 550.000 niet beschikken over een aanvullende pensioenvoorziening. De groep werknemers met een onvoldoende aanvullende pensioenvoorziening zal zeker niet kleiner zijn. Het is dus noodzakelijk mensen te prikkelen tot het treffen van betere oudedagsvoorzieningen, met grotere individuele keuzevrijheid om met verschillende fiscale middelen en verzekeringsvormen een eigen pakket samen te stellen.

De deelneming van de vrouw in de economie is in vergelijking met het buitenland nog betrekkelijk gering. Om het economisch draagvlak te verbreden en tegemoet te komen aan wensen van vrouwen meer aan het arbeidsproces deel te nemen, moeten belemmeringen worden opgeheven. Eén daarvan is het gebrek in ons land aan kinderopvang. Hoe moeten we de verantwoordelijkheden van de ouders en de gemeenschap daarbij precies verdelen en welke combinaties van gastouderschap, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven, met welke kostenverdeling, zijn daarbij gewenst? De steeds hogere eisen waaraan de opvoeding van kinderen moet voldoen in een maatschappij met vervagende normen en snelle veranderingen, maakt de taak van ouders zwaarder. Dat moet verzoend, worden met de wens drempels op de

arbeidsmarkt te slechten. Ik hoop dat de Organisatie Vrouwen in de VVD, de partij commissies en de Teldersstichting met de fractie willen meedenken om de juiste liberale antwoorden op deze vragen te vinden.

6. GEZONDHEIDSZ0RG

Een zesde opgave is in de herstructurering van de gezondheidszorg in ons land de keuzevrijheid en eigen verantwoordelijkheid tot gelding te laten komen. Die herstructurering is nodig want de kosten van de gezondheidszorg groeien als een paddestoel. In 1970 gaf ons land er f 7 miljard aan uit. In 1987 f 36 miljard. Er zijn onvoldoende prikkels om de uitgavengroei te matigen. Ais dat zo doorgaat, is er geen ruimte om de kosten van de vergrijzing op te vangen en de kwaliteit van de zorg te verhogen. Wij genieten in ons land een hoge gemiddelde levensduur. Maar ouderen doen een extra beroep op verzorging en geneeskundige hulp. Zij willen langer gezond en onafhankelijk blijven.

De explosieve kostengroei van de gezondheidszorg is het gevolg van onvoldoende marktwerking, overaanbod en te geringe eigen verantwoordelijkheid voor grote groepen. De voorstellen van de Commissie Dekker gaan de goede kant op. Het is nog de vraag of de huidige particuliere verzekeringen geheel moeten opgaan in een collectieve basisverzekering, gezien de vergroting van de wig en negatieve inkomenseffecten. Vast staat voor ons dat de ruimte voor particuliere bijverzekering - volgens Dekker 15% van het pakket -
zeker niet kleiner gemaakt moet worden ten gunste van het al grote collectieve deel. De noodzakelijke hervorming moet niet de kant van een volksverzekering met alleen maar inkomensafhankelijke premies opgaan. Hervorming van de gezondheidszorg zal vele jaren kosten en plaatst ons voor moeilijke keuzes. Ik hoop dat in de partij daar intensief over zal worden meegedacht en dat het liberale geluid de komende jaren luid en helder zal zijn. Anders eindigen we in de jaren negentig met een bestel dat meer de vrijheid dan de kosten beperkt.

7. ONDERWIJS

Een zevende taak is, ons onderwijs te verbeteren. Onderwijs is investeren in de toekomst. Het scholingsniveau van de jaren tachtig en negentig en de waarden en normen die de jeugd meekrijgt, bepalen welvaart en welzijn van ons land in de 21-ste eeuw in vergelijking met andere landen.

De grondslag van het onderwijs is de basisvorming. 1987 is een belangrijk jaar. De

fundamentele kritiek van de onderwijsraad en het onderwijsveld op het ontwerp van een wet op de basisvorming moet" de VVD ter harte nemen. Wij zullen ons uiterste best moeten doen te voorzien in de behoeften van het lager beroepsondeirwi js en het voorbereidend wetenschappelijk onderwijs. De verhoging van het algemene onderwijspeil, wat het doel van de wet is, mag de verschillen tussen kinderen niet onderdrukken ten koste van de minder-en de meerbegaafden. Zowel het praktische, lagere beroepsonderwijs als de gymnasia voorzien in een grote behoefte. De VVD zal zich inzetten voor het behoud van beide. Als de partij commentaar wil geven op het definitieve wetsontwerp dat in de zomer wordt ingediend, is de Tweede Kamerfractie bereid die discussie aan te gaan en te bewerkstelligen dat het oordeel over deze wet een zo groot mogelijk draagvlak in de partij kan vinden.

Dat was het zevende punt. Hoe wij ons kwijten van deze zeven taken is bepalend voor de rol van de VVD in de toekomst.

8. DE POLITIEKE KOERS VAN DE WD

De afgelopen maanden is er door velen in de partij nagedacht over de koers van de VVD en onze plaats in het politieke landschap. Voor de duidelijkheid zet ik alles wat onze koers bepaalt nog eens op een rij.

Onze koers ligt vast in het verkiezingsprogramma van 1985, de beginselverklaring van de VVD en het Liberaal Manifest. Op grond daarvan bepaalt de VVD na verkiezingen steeds opnieuw met welke andere partij wij kunnen samenwerken om zoveel als mogelijk

onze eigen doelen te verwezenlijken.

Sinds 1973 hebben wij drie maal voor regeren met het CDA gekozen en zijn twee maal in de oppositie beland. De reden van de keuze voor het CDA was, dat het CDA-programma zich beter voor een compromis met ons eigen programma leende dan het programma van da PvdA. Dat is nog steeds het geval. De Partij van de Arbeid staat vooral op twee hoofdpunten nog ver van de VVD af: te weinig oog voor de noodzaak de collectieve uitgaven te beheersen om onze samenleving werkgelegenheid, welvaart en welzijn op lange termijn te bieden en een te gemakkeiijks houding tegenover het Westers bondgenootschap dat vrede, vrijheid en veiligheid moet handhaven én daarvoor op een serieuze bijdrage van Nederland moet kunnen rekenen. Of de PvdA zich in de toekomst in een nieuwe richting gaat ontwikkelen en op beide punten van meer verantwoordelijk realisme zal getuigen dan in het verleden, is nog niet duidelijk. Als dat

wel zo wordt, moeten wij dat toejuichen, want onze samenleving zou van die beleidsverbetering kunnen profiteren. Bovendien nemen dan de coalitiemogelijkheden toe. Die zijn er nu nog niet. De VVD werkt nu met het CDA. samen en wil dat: voortzetten.

Onze samenwerking met het CDA heeft vooral sinds 1982 tot een groot aantal verbeteringen, vooral in de economie, geleid. Dat komt ook, omdat het CDA het in groeiende mate met programmapunten van de VVD eens is geworden. De VVD wil. die samenwerking voortzetten zolang onze liberale politiek duidelijk genoeg in het coalitiebeieid tot uiting kan komen. - Ik vertrouw erop, dat het CDA bereid kan worden gevonden samen met ons een zorgvuldige regeling van het euthanasievraagstuk te treffen en een wet gelijke behandeling aan te nemen.

Wat wij na volgende verkiezingen moeten doen, is nu niet aan de orde. Dat hangt vooral af van ons toekomstig verkiezingsprogramma en de opstelling van CDA en PvdA. Wij moeten niet nu al andere democratische partijen vooraf van coalitiesamenwerking uitsluiten, maar ook niet tégen hen kiezen. Wij zullen gewoon vóór uitvoering van ons eigen programma kiezen en proberen daar zoveel mogelijk steun.bij andere partijen voor te vinden.

9. TEGENSLAGEN VERWERKEN

Sinds de oprichting van de VVD in 1948 zijn wij geleidelijk gegroeid met enkele uitschieters naar onder en boven. Als wij oppositie voerden, gingen we meestal snel omhoog. Als wij
regeringsveranwoordelijkheid droegen, werd een deel van de kiezers, dat minder binding met de VVD heeft, door impopulaire regeringsdaden of andere oorzaken ertoe verleid op andere partijen te stemmen of thuis te blijven. Zo heeft de VVD in 1986 en 1987 twee
keer een forse tegenslag moeten incasseren.

Er zijn, denk ik, twee problemen die ons vooral het laatste jaar parten hebben gespeeld. Het eerste is een gebrek aan harmonie in eigen kring. Niets schrikt de kiezers zo af als meningsverschillen die niet over zaken maar over mensen gaan. Door de onenigheid over de leiding van de Tweede Kamerfractie in mei-juni 1986, dook de VVD na de Tweede Kamerverkiezingen van 17% naar 13% in de peilingen. Langzaam klommen we weer boven de 15% uit. Door de onenigheid over de kandidaatstelling voor de Eerste Kamerfractie en andere tekenen van onrust in de VVD doken we in april, na de

Provinciale Staten verkiezingen, van 15,5% terug naar hetzelfde niveau, 13%. Daar zijn wij inmiddels al weer behoorlijk van hersteld. Ik hoop dat dat de bodem was van rotsvaste liberalen die zich niet door tijdelijke onrust van de wijs laten brengen. Wij staan wel voor een grote taak om met elkaar weer omhoog te gaan, saamhorigheid te tonen en geloof in ons politiek programma uit te stralen.

Ons tweede probleem bestaat uit de gevolgen van samenwerking met een grotere partner, het CDA, die op sommige terreinen op ons is. gaan lijken. De VVD heeft geleden onder de wet van de remmende voorsprong. In de jaren zeventig heeft de VVD een sociaal economisch beleid voorgesteld dat toen door PvdA en de voorlopers van het CDA werd verworpen. Het beleid waar de te vroeg gestorven Koos Rietkerk voor vocht, kon sinds 1982 kabinetsbeleid worden omdat het CDA geleidelijk delen van onze beleidsvisie tot de hare maakte. Ook overwon onze coalitiepartner zijn verdeeldheid over defensie in 1985*door te doen wat de VVD had voorgesteld, namelijk NAVO besluiten loyaal uitvoeren. Een hardere misdaadbestrijding, een bekende VVD prioriteit, is onlangs hoger op de agenda van CDA en PvdA geplaatst. De VVD heeft dus reden tot tevredenheid; onze beleidsideeën hebben bredere ingang gevonden en worden uitgevoerd. Maar dit succes heeft ook een schaduwzijde. De VVD is als een fijcma die in een vroeg stadium de juiste produkten heeft ontwikkeld. Maar toen ontstond door fusie van drie confessionele firma's een nieuw bedrijf dat een deel van onze produkten ging maken en door goed management en een betere verkooporganisatie de markt afroomde. Dat mag, want liberalen geloven in concurrentie. Vervolgens brak in het liberale bedrijf onrust uit, omdat men schuldigen zocht voor het teruglopende marktaandeel. Er waren inderdaad fouten gemaakt. De VVD kwam in de rode cijfers -wat voor een politieke partij, als vrijwilligersorganisatie, nog moeilijker te verwerken is dan voor een bedrijf. Toch moeten we er doorheen. De rode cijfers zijn maar tijdelijk.
Wij hebben een prima program en veel toegewijde mensen. De VVD zal ook zeker weer gaan groeien.

9. SLOT

Liberalen, dames en heren, hebben een lange adem. Wij geloven in onze zaak, bezorgd als we zijn om de problemen waar onze maatschappij onder lijdt, zoals criminaliteit, werkloosheid, financieringstekort en milieubederf. Internationaal overheersen de dreiging van wapens, onderdrukking en armoede in een groot deel van de wereld. In het gevecht tegen de vijf vijanden van mens en maatschappij: geweld,

honger, ziekte, onrecht en milieubederf, kent men VVD-ers als realisten. Onze vaste hand, ons soms harde pleidooi voor forse maatregelen, lijkt vaak sterker dan het hart. Maar in wezen zijn liberalen idealisten.

Het Nederland dat wij willen is een harmonieuze, vreedzame, veranderingsgezinde maatschappij van verantwoordelijke mensen, die op eigen benen staan, en hen die dat niet kunnen, te hulp schieten en omhoog helpen, niet om goed te willen doen en hulpbehoevenden afhankelijk te maken, maar juist om waar dat kan, zij die zwak zijn, sterk en zelfstandig te. maken.

Ons doel is niet de paternalistische verzorgingsstaat, die zich zó goed voelt dat hij, steeds groter groeiend, de mensen die hij moet dienen week en initiatiefloos maakt. Ons doel is een maatschappij van mondige, onafhankelijke mensen, die de ruimte krijgen en nemen, om scheppend aan hun toekomst te werken. Wij willen een samenleving waar heldere wetten door een verantvroordeli'jke overheid, duidelijk worden gehandhaafd, waar moderne bedrijvigheid bloeit en ieder werk verricht naar vermogen, waar wetenschap en cultuur in aanzien staand waar milieu en natuur niet meer worden bedorven maar door de mens worden beschermd en verrijkt.

De wereld die wij willen inspireert ons de soms hevige tegenslagen te aanvaarden en als praktische idealisten volhardend voort te gaan - op de weg naar een vreedzame, vrije samenleving.

De Vlaamse dichter Anton van Wilderode zei het aldus:

De wereld die wij willen, draagt geen wapens, verdeelt zich niet in toegeruste legers met het verbitterd bliksemen van- leuzen.

De wereld die wij willen is een vrede die zonder wrevel over het verleden het doek haalt van vergeven en vergeten.

De wereld die wij willen is een landschap dat onbeschadigd neerligt in de zomer verzonken in de spiegels van zijn stromen.

De wereld die wij willen is de gave van gras en brood van appelen en water. gezondheid die men eet en die men ademt.

De wereld die wij willen, is een (vaderland) verlost van velerlei onvrijheid en bevoogding, weer vaderhuis voor zijn (verwarde) kinderen.

De wereld die wij willen is Europa uit zoveel eeuwen ongeduld verzameld en toegezegd aan wie geen wanhoop kennen.

Ik dank U voor Uw aandacht.

A. van Wilderode, Verzamelde Gedichten, 3*? druk, Orion/Colibrant. Het vijfde vers, dat op Vlaanderen betrekking heeft, is door mij aangepast.